

Marija Marčetić
[povijest / anglistika]

Charles Manson i kultovi proizašli iz hipijevskog pokreta*

U radu se nastoji smjestiti Charlesa Mansona u širi kontekst hipijevskog pokreta, odnosno komuna i kultova povezanih s hipijevskim pokretom. Opisuje se nekoliko takvih zajednica i njihov odnos prema pitanjima kao što su obitelj, seksualnost, odnos prema ženama, konzumacija droga i status vođe (guru) unutar zajednice, te ih se uspoređuje s The Manson Family. Razmatraju se sličnosti u njihovim stavovima i naučavanjima u kontekstu hipijevskog pokreta, te opisuju eventualne međusobne povezanosti. Opisuje se i način na koji je hipijevski pokret utjecao na razvoj tih kultova, te njihova odstupanja od izvornih hipijevskih stavova, s posebnim osvrtom na Charlesa Mansona i njegovo manipuliranje jezikom i praksama „djece cvijeća“ za postizanje vlastitih ciljeva, koje mu i danas pribavlja simpatije određenog dijela javnosti.

Ključne riječi: Charles Manson, David Berg, hipijevske komune, kultovi, LSD, Mel Lyman, obitelj, seksualnost

*Ovaj članak je dopunjena verzija seminarskog rada nastao na kolegiju Europska i svjetska povijest nakon 1945. godine u ak. god. 2007./2008. pod mentorstvom prof. dr. sc. Tvrtka Jakovine. [Op. ur.]

UVOD

Šezdesete u SAD-u pamte se kao desetljeće ratnog angažmana u Vijetnamu i antiratnog pokreta, borbe za građanska prava, te sveobuhvatnih društvenih i kulturnih promjena. Iako je u svoje vrijeme izazivao zgražanje zbog radikalnog odbacivanja tradicionalnog američkog, malograđanskog sustava vrijednosti, hipijevski pokret danas simbolizira šezdesete i spomenute promjene, ponekad i nezasluženo. Raznovrsne zajednice i pojedince okupljene oko hipijevskog pokreta labavo su povezivala zajednička načela.

Najradikalniji izraz pobune protiv tradicionalnih, uglavnom obiteljskih vrijednosti, činile su komune, u kojima se nastojalo osmisliti novi društveni sustav i provesti ga u praksu, iako su se hipiji pritom, možda i nesvjesno, ipak pozivali na američku povijesnu komunalnu tradiciju, o čemu piše Timothy Miller.¹ Život u komunama obilježavalo je nastojanje da se prakticiraju konkretni ideali pojedine komune, ali su kao zajednički nazivnik u svima njima zapamćeni propagiranje mira, ljubavi i seksualnih sloboda. No, iako su propagirali mir, i u svijesti ljudi često utjelovljuju antiratni pokret, hipiji dobrim dijelom nisu u njemu bili stvarno aktivni. Dapače, zamjerali su onim hipijima koji su bili politički aktivni sudjelujući u antiratnim prosvjedima, jer su oni svojim sukobima s policijom zaoštravali ionako napete odnose između policije i hipija, te su ih pogrdno nazivali *politicosima*, ne smatrajući ih autentičnim pripadnicima pokreta.² Hipiji su političku aktivnost zamijenili odbijanjem da sudjeluju u društvenom sistemu (*dropping out*),³ vodeći gotovo nomadske živote i nastojeći promijeniti društvo na duhovnoj razini. U tome su važnu ulogu imale droge, posebno LSD, koji je, kao drugi zajednički element, predstavljao svojevrstni „sakrament u [hipijevskoj] religiji“,⁴ koji su hipiji koristili smatrajući da im pomaže u samospoznaji te su ga misionarski nastojali proširiti.

Zbog želje za stvaranjem radikalno novog društva, hipijevski pokret ubrzo je postao plodno tlo i za razvoj raznih duhovnih pokreta i zajednica od kojih su neki predstavljali direktnu transformaciju određene hipijevske komune u kult, dok su druge nastale jednostavno kao proizvod duha tog vremena, ili kao reakcija na njega.

Odbacivanje tradicije uključivalo je i odbacivanje religije, ili njeno redefiniranje u skladu s novim vrijednostima toga doba, prvenstveno što se tiče stava prema seksu. Hipijevski pokret uglavnom se vezuje uz popularizaciju istočnjačkih duhovnosti, no u kulturi koja se toliko referira na kršćanstvo kao američka, razumljivo je da su mnogi od tih kultova uključivali mnoge elemente kršćanstva, mada često samo nominalno i na način koji je označavao očito pogrešnu interpretaciju, ili čak otvorenu zloporabu tih elemenata. Svakako najozloglašeni primjer ove vrste predstavlja Charles Manson, koji je svoje sljedbenike uvjerio da je inkarnacija Isusa Krista, ali istovremeno i Sotone, s tragičnim posljedicama. Brutalna ubojstva Tate-LaBianca, kako ih nazivaju američki mediji, iz kolovoza 1969. označila su, uz koncert u Altamontu u prosincu iste godine, kraj hipijevskog pokreta (ili barem njegove idealističke faze). U ovom ću seminaru nastojati smjestiti Mansona u širi kontekst vremena u kojem je nastao, uočavajući sličnosti između njegovog i

nekih drugih kultova i zajednica nastalih krajem šezdesetih, kao što su komune Kerista (polureligiozna zajednica nastala ranih šezdesetih u New Yorku, poznata po prakticiranju poliamorije,⁵ rasformirana 1991.) i Zendik (ruralna ekokomuna nastala 1969. koja i danas postoji i koja, po mom mišljenju, predstavlja prijelaznu fazu između komune i kulta, zbog poštovanja koje se članovima usaduje prema pokojnom osnivaču Wulfu Zendiku⁶ i autoriteta koji u zajednici uživaju njegova supruga i kći te nekih praksi koje služe za kontrolu članova), te kultove kao što su The Family International (poznat i kao The Family, The Family of Love, The Children of God, koju je 1968. osnovao otpadnički metodistički pastor David Berg, zvan Mo, propovijedajući hipijima svoju „seksualno liberalnu“ verziju Evandjelja, a otad se proširio po cijelom svijetu, postavši zloglasan kad su široj javnosti postale poznate bizarne prakse kulta, koje navodno uključuju pedofiliju)⁷ i zajednica s Fort Hilla (čiji je osnivač folk-glazbenik Mel Lyman,⁸ a koja se formirala oko utjecajnog bostonskog underground-časopisa *Avatar* i došla na zao glas zbog sličnosti i povezanosti s Manson Family, ali također postoji i danas).⁹ Nastojat ću prikazati neke karakteristike tog vremena, ukazujući na stav pojedinih grupa prema pitanjima kao što su seksualnost, obitelj, odnos prema ženama i drugim rasama, te kontrola članova i status vođe, a opisat ću i neke njihove površinske sličnosti. To ću učiniti koncentrirajući se na Charlesa Mansona i Manson Family, kako bih pokušala opisati na koji je način Mansonova filozofija proizašla iz hipijevske, te u kojim se pogledima od nje razlikuje.

HAIGHT-ASHBURY I CHARLES MANSON

Charles Milles Manson rođen je 1934. kao izvanbračni sin šesnaestogodišnje prostitutke i ovisnice po imenu Kathleen Maddox. Kako mu je majka rano završila u zatvoru, jedno su ga vrijeme odgajali ujak i ujna, a dio djetinjstva proveo je i po popravnim domovima, iz kojih je često bježao. Prvi je put završio u zatvoru početkom pedesetih, a do 1967. godine većinu je vremena proveo u zatvoru, pod optužbama koje su varirale od krađe automobila i krivotvorenja čekova, preko preprodaje droga, do sodomije i napada, te svodništva. Zbog podvođenja je prvi put uhićen 1958. a to je bio razlog zbog kojeg je bio služio zatvorsku kaznu prije nego je krajem ožujka 1967. pušten iz losandželeskog zatvora i „zatražio i dobio dopuštenje za odlazak u San Francisco.“¹⁰ U legendu je također ušla i njegova molba da ga se zadrži u zatvoru, budući da je u njemu proveo više od polovice života, kao i glasina da je u zatvoru pohađao radionice o moći pozitivnog mišljenja, a u svijetlu načina na koji je manipulirao svojim sljedbenicima, ova potonja zvuči prilično uvjerljivo.¹¹

Četvrt Haight-Ashbury bila je hipijevska enklava u San Franciscu, „epicentar hipijevskog pokreta,“ možda i njegovo rodno mjesto, no u vrijeme kada je Manson stigao onamo, četvrt se već počela mijenjati od gotovo idilične scene kakvu su opisali novinari „Timea“ u knjizi *The Hippies*.¹² Idealistične, kreativne hipije počeli su u sve većoj mjeri zamjenjivati „mutni tipovi upleteni u trgovinu drogama,“ a LSD i marihuanu u širokoj upotrebi polako su počeli zamjenjivati heroin i *speed*, usprkos nastojanjima samih hipija da suzbiju njihovo širenje.¹³

Promjenu u atmosferi najbolje dočarava izjava Rogera Smitha, u to vrijeme Mansonova socijalnog radnika, koji je, aludirajući na poznatu pjesmu Scotta McKenzieja, rekao: „By 1967, if you came to San Francisco, you needed to wear a .45 in your belt.“¹⁴ Scena je bila kao stvorena da se u njoj izgubi inteligentna osoba s ruba zakona kao što je to bio Manson. Mit o Haight-Ashburyju i dalje je privlačio mlade diljem Amerike, no po dolasku bi se suočili sa surovom realnošću života na ulici. Upravo je u takvim okolnostima Manson počeo stvarati Manson Family. Po Smithovu svjedočenju, Manson je vrlo dobro čitao ljude i time ih privlačio.¹⁵ Dobar primjer je tada devetnaestogodišnja Lynette Alice Fromme, koja će kasnije postati poznata kao Squeaky, jedna od njegovih najodanijih i najglasnijih sljedbenica, te će završiti u zatvoru zbog pokušaja atentata na predsjednika Geralda Forda, koju je impresionirao pogodivši da ju je otac upravo izbacio iz kuće, vidjevši je kako plače na klupi u parku.¹⁶

Charlie je prve sljedbenike našao među djevojkama u dobi od 18 do 20 godina. Većinom su bile, kao i kasniji muški članovi grupe, iz dobrostojećih obitelji srednje klase (primjerice, otac Patricie Krenwinkel-Katie bio je agent osiguravajućeg društva, otac Sandre Collins bio je bankar, a otac Leslie Van Houten prodavao je automobile), što je odražavalo demografsku strukturu hipi-pokreta općenitom – prema sociologu Lewisu Yablonskom, čak 70,5% hipija potjecalo je iz srednje i više srednje klase.¹⁷ Kao iznimku od ovog pravila možda je zanimljivo spomenuti Dianne Lake, čiji su roditelji i sami bili hipiji, članovi komune Hog Farm, glasovite po tome što su njezini članovi bili među organizatorima Woodstocka '69, i Ruth Ann Moorehouse-Ouisch, čiji je otac, poput Davida Berga iz The Family, bio bivši metodistički pastor.¹⁸

Djevojkama bi u Haight-Ashburyju bilo posebno teško, jer bi se našle na meti muškaraca koji nisu imali razumijevanja za nijanse slobodnog seksa, koji je u svom idejnom obliku podrazumijevao duhovnu povezanost potencijalnih partnera.¹⁹ Osim što su često postajale žrtve silovatelja, nerijetko bi bile uvučene i u prostituciju. Kako je primijetila novinarka Ellen Herst, „mnoge su mlade žene koje je Manson pokupio imale prilično iskustva s potucanjem u hipijevskom svijetu. Tridesettrogodišnji Manson izvukao ih je iz toga.“²⁰

U izjavi danoj na suđenju za ubojstva Tate-LaBianca, Manson je zahvaljujući tome, nastojeći se prikazati kao pobunjenik ugnjeten od strane sistema, proglasio sebe spasiteljem odbačene američke mladeži. Obraćajući se sudu u studenom 1970., izjavio je: „Većina ljudi na ranču [Spahn, gdje su živjeli do nedugo nakon umorstava] koje nazivate *The Family* bili su ljudi koje vi [tj. društvo] niste htjeli [. . .], koje su njihovi roditelji izbacili na ulicu ili koji nisu htjeli završiti u popravnim domovima, pa sam ih ja uzeo k sebi.“²¹ Charlijeva „briga“ za odbačene povlači usporedbu s *The Family of Love*, Davida Berga, kultom koji je također započeo brigom za pripadnike hipijevske kontra/supkulture, primjerice u Amsterdamu.²²

SEKSUALNOST U KULTOVIMA PROIZAŠLIMA IZ ŠEZDESETIH

Kako je u prosjeku od njih bio stariji oko deset do petnaest godina, Manson je bio u dobi kada je svojim sljedbenicima predstavljao nešto između

romantične i očinske figure, što mu je omogućavalo da s njima održava veze, a istovremeno zadrži autoritet. Kasnije je te žene koristio kao mamac za muškarce koje bi zbog određenog razloga želio pridobiti ili regrutirati. Riječima Patricije Krenwinkel, „bio je izvrstan svodnik.“ Patricia Krenwinkel prisjeća se kako je „određene djevojke, za koje je smatrao da su ljepše od ostalih, uvijek gurao naprijed“, nudeći ih muškarcima, nazivajući ih svojim *front-street girls*.²³ Kako si je Charlie dodavao božanske atribute, tako je i podvođenje djevojaka potencijalnim budućim sljedbenicima dobivalo vjerski karakter. U tome Mansonov kult u neku ruku podsjeća na *flirty fishing*, praksu koju je u svoj kult sedamdesetih uveo David Berg. Izraz se odnosio na prostituiranje ženskih članova kulta, tobože kako bi se seksom posvjedočila Božja ljubav potencijalnom „obraćeniku.“ Kako su mnoge od tih žena završile kao ljubavnice Davida Berga (poput Karen Zerby, sadašnje voditeljice kulta i jedne od začetnica *flirty fishinga*), sličnost dobiva i novu dimenziju.

Općenito, odbojnost prema tradicionalnom braku i klasičnoj monogamiji karakteristična je za pokrete tog razdoblja. Svi pokreti, pa čak i oni koji nastaju kao reakcija na ondašnje društvene reforme, nastoje na neki nov način regulirati seksualne i obiteljske odnose.²⁴ Tako u komuni Zendik, potencijalni par na zajedničkim sastancima (koji podsjećaju i vjerojatno dijele istu Gestalt-metodu s komunom Kerista),²⁵ za tzv. „interpersonalnog vremena“ objašnjava prisutnima razloge zbog kojih želi započeti vezu. Ako zajednica odluči da su razlozi valjani, paru se dopušta započinjanje veze, ako ne, preostaju im neobavezni susreti, a oni ostaju na raspolaganju drugim članovima komune. Sličan postupak prolazi se i kod važnih odluka unutar veze, primjerice planiranja trudnoće. Također, grupa implicitno ne odobrava homoseksualne veze. Grim opisuje primjer jedne pjesnikinje koja je napustila komunu jer su članovi na nju vršili pritisak da ostavi svoju dugogodišnju djevojku, te su joj dali nagovijestiti da bi se u okruženju „obitelji pune ljubavi“ trebala odreći utjecaja koju „Kultura smrti“ (što znači, vanjski svijet) ima na nju, te „prihvatiti svoju hetero stranu.“²⁶

Komuna Kerista šezdesetih je tek bila u začetnicima,²⁷ dobivši trajan oblik tek od 1971. nadalje, a odnose unutar svojih grupnih brakova regulirali su tjednim rasporedima i redovitim grupnim Gestalt-terapijama. Nakon što se unutar zajednice rodilo dvoje djece (1979. i 1980.), koja su već godinu kasnije oduzeta roditeljima, muškarci su se 1983. dobrovoljno podvrgnuli vazektomiji, što je postalo i uvjet za priključivanje u komunu.²⁸

Koncept *polyfidelity* čini se čak konzervativnim u usporedbi s navodnim praksama tajnovita Bergovog kulta, koje uključuju orgije (čak kao oblik bogoštovlja) i pedofiliju, te često mijenjanje partnera, koje je postalo prihvatljivo nakon što je početkom sedamdesetih Berg svoju prvu suprugu zamijenio tada mlađahnom Karen Zerby.²⁹ Općenito, Berg je imao važnu ulogu u formiranju tih praksi zbog svog „božanskog“ statusa u zajednici. Pedofilija je, ipak, navodno napuštena nakon njegove smrti, točnije nakon što je jedan bivši član kulta, koji je kao Zerbyn sin u djetinjstvu imao praktički mesijanski status u zajednici, 2005. ubio jednu visokopozicioniranu članicu u neuspješnom nastojanju da dođe do svoje majke i osveti se za pretrpljeno zlostavljanje, a zatim počinio samoubojstvo.³⁰

Zajednica s Fort Hilla, prema kontroverznom članku koji je za *Rolling Stone* godine 1971. napisao David Felton, podsjećala je na Zendik u strogoj kontroli formiranja veza, a sa Zendikom i Keristom dijelila je pristup kontrole pojedinaca pomoću pritiska okoline. Felton citira članove grupe koji govore o tome kako grupa vrši snažan pritisak na članove koji se zbog svoje veze odvajaju od grupe i nisu prema njoj potpuno otvoreni i iskreni, što su važni elementi njihove filozofije. U grupi su razvodi i ponovni brakovi šezdesetih bili svakodnevica, a Mel Lyman je jedno vrijeme u svakoj komuni kulta imao po jednu ljubavnicu.³¹

OBITELJ I ODGOJ DJECE

Kontrola seksualnosti i nove društvene norme koje su kultovi uvodili, neizbježno su utjecali i na obiteljsku strukturu, tj. na odgoj djece. Budući da je poništena klasična obiteljska jedinica, nastojalo se uvesti kolektivni odgoj djece. Ta praksa također potječe iz hipijevskih komun, a temelji se na stavu da je nuklearna obitelj umjetno stvorena i društveno nametnuta, te da čovjek prirodno ima potrebu živjeti u plemenu, gdje brigu o djeci preuzimaju svi članovi zajednice.³²

Tako se briga o djeci u Fort Hillu u načelu povjeravala jednoj (ženskoj) osobi, koja bi vršila dužnost učiteljice, a s roditeljima su bili povezani koliko i sa svim ostalim članovima zajednice. Glumica i spisateljica Guinevere Turner piše kako, kad joj je majka napustila kult, nije željela poći s njom jer ju je „jedva poznavala.“³³

Što se tiče Manson Family, prvo od mnoge djece rođene u komuni na ranču Spahn, bio je Michael Valentine Manson, rođen 1. travnja 1968. Prema autorima dokumentarnog filma „Manson“ iz 1973, čiji se insert može naći na internetu, nakon tog rođenja, djeca su im postala „opsesija“ i „Manson je naredio djevojkama da zatrudne.“ U insertu, dječakova majka Mary Brunner i Paul Watkins, Mansonova „desna ruka,“ govore o samom porodu. Mary govori o blagodatima prirodnog porođaja, tvrdeći kako „porođaj u bolnici pogoduje jedino liječnicima,“ dok je i za ženu i za dijete položaj u kojem se žena tada nalazi neudoban i neprirodan. Njedna od Mansonovih djevojaka nije rodila u bolnici, pa je jasno da je taj stav zapravo odražavao njegov. Kaže se i kako je Manson znao govoriti da su „liječnici jedino od koristi za liječenje gonoreje.“³⁴ Njegov prkos prema liječnicima zanimljiv je i zbog toga što se o odnosu Mansona prema scijentologiji često špekuliralo, o čemu će kasnije biti riječi.

Kako piše Tex Watson, za Mansona žene nisu bile vrijedne čak ni kao majke.³⁵ Sva su djeca živjela zajedno, pod paskom dviju, uglavnom ženskih, osoba koje bi trenutno za njih bile zadužene. Tako Leslie Van Houten svjedoči kako je navečer 9. kolovoza 1969. bila u jednoj od prikolica i brinula se za djecu, s još jednom osobom kada je Manson došao po nju i poveo je da s ostalima počini ubojstva Lena i Rosemary LaBianca.³⁶

U prijspomenutom insertu iz dokumentarca „Manson,“ spominje se kako je djeci u komuni bilo dozvoljeno konzumiranje marihuane i LSD-a,³⁷ što je bilo prilično uobičajeno među hipijima. Hipiji su smatrali kako upotreba tih droga, posebno LSD-a, proširuje spoznajne horizonte, davanje LSD-a djeci predstavljalo je pokušaj stvaranja budućih generacija koje će postići dublju spoznaju, bez da

im roditelji prenesu društveno uvjetovane stavove i predodžbe.³⁸ Tako Yablonsky svjedoči kako je jednom prilikom proveo nekoliko sati s četverogodišnjakinjom koja je prethodnih nekoliko dana provela pod utjecajem te droge.³⁹

LSD I IDENTITET

LSD je imao veliku ulogu u transformaciji pojedinih hipijevskih komuna u kultove. Pod utjecajem te droge, osoba postaje izuzetno sugestivna. Zbog toga su u hipijevskom pokretu pri konzumaciji LSD-a od samog početka naglašavala važnost osobe vodiča, koji konzumenta vodi kroz iskustvo *tripa*. Kako se smatralo da se radi o duhovnom iskustvu, vodič je lako mogao u konzumentima izazvati pretjeranu podložnost. Lewis Yablonsky opisuje svoje iskustvo s psihički nestabilnim hipijevskim guruom Calom, koji je upravo zahvaljujući LSD-u oko sebe okupio komunu.⁴⁰ Charles Manson bio je izuzetno vješt vodič. Riječima Patricije Krenwinkel on i njegovi sljedbenici konzumirali su „stotine *tripova* zajedno.“⁴¹ Patricia Krenwinkel opisuje kako je, dok bi sljedbenici konzumirali LSD, Charlie „bio u središtu pažnje u svakom trenutku.“ Dok bi sljedbenici, pod utjecajem te moćne droge, bili „potpuno izvan kontrole,“ on bi se, kad bi bacili pogled na njega, „činio kao da u potpunosti vlada situacijom.“ Krenwinkel primjećuje kako joj je tek u retrospektivi postalo jasno da ga u tim prilikama „i nije uvijek vidjela kako uzima *acid*,“ te joj se sada čini „da [ga] uopće i nije [uzimao].“ Kaže kako je svrha tih seansi bila „umrijeti iznutra“ i riješiti se „uvjetovanja.“⁴² Leslie Van Houten se, pak, prisjeća kako bi Charlie ponekad „rekonstruirao Raspeće [sa sobom u ulozi Krista] dok [su] bili na LSD-u. I bilo je vrlo realistično.“ Svrha je bila dokazati da bi umro za njih, što bi neizbježno dovelo do pitanja: „Jeste li vi spremni umrijeti za mene?“⁴³ Zanimljivo je kako se, prema tvrdnjama Texa Watsona, Charles Manson žestoko protivio korištenju nehipijevskih droga, kao što su heroin i, posebno, *speed*. Usprikoš zabrani, piše Watson, on i Susan Atkins svejedno su ga koristili, čuvajući zalihu na ranču, te su ga navodno konzumirali obje večeri ubojstva.⁴⁴

Članovi Mansonove komune također su koristili mnoga imena – primjerice, Susan Atkins bila je poznata i kao Sadie Mae Glutz, a koristila je još i imena Sharon King i Donna May Powell, Patricia Krenwinkel koristila je imena Katie i Marnie, dok je Catherine Share bila najpoznatija kao Gypsy. Sam Manson koristio je nešto dramatičnije pseudonime, kao što su JC (kao skraćena od Jesus Christ), zatim The Wizzard i The Devil, koji su služili kao sredstvo ojačavanja njegovog autoriteta.

Korištenje pseudonima bilo je uobičajeno u hipijevskim komunama diljem Amerike. Primjerice, novinari Timea opisali su hipije sa slikovitim imenima kao što su Galahad, Groovy i Poly Ester, članovi komune Zendik često to ime koriste umjesto prezimena, a i članovi Keriste koristili su imena kao što su Bro Jud, Even Eve ili Geo Logical.⁴⁵ Vodstvo *The Family International* koristi biblijske pseudonime, ovisno o funkciji koju član ima u zajednici, i to na jedan krajnje blasfemičan način. Tako se David Berg u početku nazivao Mo (od Moses), dok ga se kasnije, kad je postao uvjeren u svoje božanstvo, a u skladu s neformalnim duhom kulta, između ostalog nazivalo Dad (aluzija na Boga Oca), dok Karen Zerby i njezin sadašnji partner kao pseudonime koriste imena Maria i Peter.⁴⁶

Pseudonimi su označavali uglavnom raskid sa društvom u cjelini i predanost načelima komune, a kasnije i kulta.

Manson je otišao korak dalje. Pseudonimi koji su se često mijenjali, kao i korištenje pogodnosti ranča Spahn (na kojem su živjeli), koji je nekoć služio kao filmski set za snimanje vesterna te je bio pun starih kostima koje su članovi Mansonove komune koristili za igranje uloga, služili su, u kombinaciji s drogama, kao sredstvo rastakanja osobnosti. Mel Lyman, osnivač zajednice s Fort Hilla također je svojim kultom bio vezan uz LSD. Bio je dio kruga korisnika LSD-a oko Timothyja Learyja, te je, slično kao Charles Manson, postao uvjeren u svoje božansko poslanje⁴⁷ pod utjecajem te droge, a konzumiranje LSD-a postalo je neslužbenim dijelom religioznog iskustva (barem u stupnju inicijacije) u njegovoj zajednici. David Felton u svom članku opisuje dva slučaja gdje je Mel dvije visokopozicionirane žene u zajednici, od kojih mu je jedna bila ljubavnica, vodio kroz prvo uzimanje LSD-a. Jedna od njih, njegova ljubavnica Paula Press ovako opisuje učinak koji je uzimanje LSD-a u Lymanovoj prisutnosti imalo na nju: „On daje veoma snažne doze, pa sam imala halucinacije [...] A kombinacija njegovog pjevanja i govora, i toga što mi je rekao da sam zvijezda Hilla i da imam potencijal da promijenim svijet, i da on može kroz mene promijeniti svijet [...] učinila je da mi je on izgledao kao – grozno mi je reći Bog – ali u svakom slučaju kao nevjerojatno mudra osoba.“⁴⁸ U drugom slučaju, majka spomenute žene pričala je kako je njezina kćer imala snimku svoga prvog tripa, i kako joj je bilo mučno gledati kako njezina kći Mela naziva bogom.⁴⁹

STATUS VOĐE U KOMUNI I KULTU I USPOREDBA LYMANA I MANSONA

Mel Lyman i Charles Manson imali su više zajedničkog od puke upotrebe LSD-a. Za početak, tu je bio njihov odnos prema samima sebi kao „božanskim bićima.“ Vođe komuna, Wulf Zendik i Bro Judd iz Keriste od svojih su članova tražili određenu poslušnost na temelju odanosti zajedničkim idealima i svojevrsnom načelu senioriteta, kao osnivači samih pokreta. Zendik je počeo pokazivati znakove prerastanja u kult tek nakon Wulfove smrti, kada je njegova udovica Arol sebi i svojoj kćeri Fawn priskrbila kraljevski status unutar komune na račun srodstva s osnivačem, te postrojila kontrolu članova, nastojeći oblikovati njihova uvjerenja (Grim piše o mladiću na kojeg je izvršen pritisak da napusti komunu jer se nije želio odreći svojih kršćanskih uvjerenja).⁵⁰ Bro Judd je svoje djelovanje temeljio na objavi da će kad dođe vrijeme (to vrijeme došlo je šezdesetih) utemeljiti novu religiju, ali se njegovo učenje temeljilo „na širokim konceptima ljubavi, milosrđa i samoizražavanja, osobito seksualnog.“⁵¹ Komuna Kerista raspala se dijelom zbog toga što je Bro Judd, nakon što mu se zbog starosti počeo mijenjati status unutar zajednice, počeo vršiti sve veći pritisak na članove u želji da zadobije veći autoritet.⁵² Niti jedan od ovih vođa nije si otvoreno nastojao priskrbiti božanski status. Lyman i Manson bili su otvoreniji u tom pogledu. Kao što je već rečeno, Manson se predstavljao kao inkarnacija Krista, u početku propovijedajući slobodnu ljubav, te tražio od njih da mu zbog toga podvrgnu svoju volju. Nakon što je čuo tzv. „White Album“ Beatlesa, počeo je uvjeravati

sljedbenike da pjesme s tog albuma nose skrivene poruke i aluzije na njega samog, kojima mu Beatlesi poručuju da izda album i svoju poruku podijeli sa svijetom. Smatrajući da Beatlesi svojom pjesmom *Revolution 9* aludiraju na glavu 9 Knjige Otkrivenja, počeo ju je tumačiti na svoj način, razvivši iz nje apokaliptičko učenje Helter Skelter. Naviještao je budući rat između crnaca i bijelaca, koji će uskoro postati i bratoubilački rat između liberalnih i konzervativnih bijelaca. Iz toga će rata crnci izaći kao pobjednici, te istrijebiti bijelce. U vrijeme kada je Manson razvijao tu teoriju, u američkom pokretu za prava crnaca prevlast su odnijeli pokreti i pojedinci koji su djelovanje temeljili na ideologiji *Black Powera*, a u većim gradovima počeli su rasno motivirani neredi.⁵³ Izoliran u kalifornijskoj pustinji, Manson je ta zbivanja vidio kao uvod u Helter Skelter. Kombinirajući Bibliju i stare legende Hopi Indijanaca (koji su inače predstavljali ideal i uzor hipijevskom pokretu, tj. njegovim komunama),⁵⁴ obećao je sljedbenicima utočište u Bezdanu (*Bottomless Pit*) koji se nalazi negdje u kalifornijskoj Death Valley i unutar kojega se nalazi podzemni zlatni grad s jezerom koje daje život, gdje će dočekati kraj rata. Crnci će, tvrdio je, nakon istrebljenja shvatiti da su samo sluganski narod, pa će on i njegovi sljedbenici zavladati svijetom.⁵⁵ Tijekom te godine, Manson Family skupljala je sredstva za apokalipsu, a kad ona nije započela na vrijeme, Manson je organizirao brutalna ubojstva kako bi ih pokrenuo. Njegovi sljedbenici, koji su proteklu godinu bili posve izolirani od svijeta u nastojanju da eliminiraju vrijeme i žive u vječnom sada, slijepo odani osobi koju su istovremeno držali Isusom, Sotonom i petim anđelom Abadonom iz Knjige Otkrivenja, bili su izvršitelji. Činjenica da su dotad miroljubivi hipiji bili u stanju učiniti tako nešto označio je prekretnicu, posebno u očima javnosti, koja je, inače u najmanju ruku sumnjičava prema hipijima, tek bila počela na njih gledati pozitivno. Mel Lyman također je propovijedao apokalipsu i opjevavao je u svojim pjesmama, ali je nije stavljaao u tako blisku budućnost.⁵⁶ Njegov rasizam također nije bio toliko izražen. Stavovima je ipak očito bio dovoljno sličan Mansonu da mu se Manson obrati pismom nakon suđenja, moleći ga da ga izvadi iz zatvora. Kako je objasnio Davidu Feltonu u intervjuu, Lyman mu je odgovorio da „se smiri i ima povjerenja u mene,“ a istovremeno je Manson uživao poštovanje u Fort Hillu, te su, po Davidu Feltonu, članovi postavili njegovu sliku u dječju sobu, izražavajući mu potporu jer je „nešto poduzeo.“⁵⁷ Istovremeno, Lyman je njegovo učenje inkorporirao u svoje, proglašavajući ga (začudo) Antikristom, koji će upozoriti ljude na njega – Krista. Ipak, Lyman je, u intervjuu s Feltonom odbio otvoreno priznati da se smatra inkarnacijom Krista (iako je to iz nekih njegovih napisa u *Avataru* bilo više nego očito), rekavši kako ljudi misle da je on Krist, jer projiciraju na njega svoje predodžbe o Bogu.⁵⁸ To podsjeća na Mansonovu izjavu da on samo „[povratno] projicira neku osobu samu na sebe“⁵⁹ u obranu od tvrdnji da je idejni začetnik ubojstava.

Zanimljivo je i da se često postavlja pitanje veze ove dvojice muškaraca i sustava mišljenja sa scijentologijom. Naime, Mel Lyman je jednom prilikom izjavio da je njegovo glavno „programsko“ djelo – *Mirror at the End of A Road* – samo „šala upućena na račun nekih [njegovih] prijatelja scijentologa,“ što ukazuje na to da njegovo djelo sadrži neke elemente tog kulta. Istovremeno, Tex Watson u svojoj

knjizi kaže to isto za Mansona, tvrdeći da se koristio mnogim scijentološkim terminima.⁶⁰ Zanimljivo je također da je Manson za boravka u zatvoru 1961. kao vjersko opredjeljenje naveo scijentologiju,⁶¹ a jedan scijentolog deprogramirao je trojicu njegovih sljedbenika, uključujući Paula Watkinsa, nedugo prije ubojstava Tate-LaBianca.

Manson i Lyman slagali su se i u svom ponižavajućem odnosu prema ženama. Prema Lymanu, „Žena, ako je uistinu žena, a ne stara cura, sve što čini, čini zbog svog muškarca.“⁶² Međutim, Lyman je preferirao tradicionalniju vezu između muškaraca i žena i (serijalnu) monogamiju usprkos tome što je sam održavao veze s više žena u isto vrijeme, dok se Manson otvorio duhu hipijevskog pokreta i osnovao komunu. Lymanovi pristaše su Davidu Feltonu rekly da se smatraju izdankom 1950-ih, više nego 1960-tih, te da „nisu hipiji“ iako su praktički izrasli iz bostonske hipijevske scene.

Lyman je sličan Mansonu i po nasilnom imidžu. Naime, njegovi pristaše zauzeli su jednu radijsku postaju, a 1973. neki članovi zajednice, uključujući Marka Frechettea, zvijezdu filma „Zabriskie Point,“ izveli su pljačku banke.

Na kraju, Mansonu i Lymanu bilo je zajedničko korištenje glazbe kao medija za promicanje svojih stavova, te je poznato da je Manson nastojao snimiti album kojim bi upoznao javnost sa sobom i svojim učenjem, te je pokušao iskoristiti svoje poznanstvo s Denisom Wilsonom iz *Beach Boysa*, no to je rezultiralo samo time da su *Beach Boysi* plagirali jednu njegovu pjesmu, *Cease to Exist*,⁶³ objavivši je pod naslovom *Never Learn Not to Love*. Dok je Manson nastojao ostvariti glazbenu karijeru i razviti veze s Hollywoodom, Lyman je bio cijenjeni glazbenik i imao je prilično mnogo poznanika i sljedbenika iz svijeta slavnih.

KASNIJI RAZVOJ

Manson se, otkad je u zatvoru, orijentirao na pitanja ekologije i vegetarijanstva, te se tako nastoji dodvoriti javnosti. Privlači uglavnom neinformirane, kao i one koji smatraju da je establišment isfabricirao njegov slučaj kako bi ocrnio hipije.

Ekologija s ideološko-vjerskim prizvukom i dalje je prisutna i u komuni Zendik.

Kerista se rasformirala, a njeni članovi uglavnom su se vratili monogamiji. Even Eve, jedna od vođa grupe od raspada 1991. objavila je na tu temu dva članka, opisujući u prvom nastojanje da se održi njezin šesteročlani grupni brak,⁶⁴ a u drugom objašnjavajući svoje okretanje monogamiji.⁶⁵

Zajednica Fort Hill nakon navodne, ali nepotvrđene, smrti Mela Lymana u 1978. i dalje postoji, te se u osamdesetima polako počela bogatiti. Njezini članovi žive samozatajno, razvijajući polako i odnose sa širom zajednicom.

The Family International i dalje postoji, te se okrenula intenzivnom misio-narenju u ratom zahvaćenim područjima i zemljama Trećeg svijeta. Karen Zerby navodno je stala na kraj pedofiliji unutar pokreta, a ona i njezin partner žive u tajnosti, te je zadnja njihova fotografija distribuirana članovima i puštena u javnost 2001.

ZAKLJUČAK

Kultovi nastali iz hipijevskog pokreta šezdesetih dijele nastojanje za stvaranjem nečeg radikalno novog. To se osobito očitivalo na području stvaranja novih obiteljskih struktura. Sličnosti se uviđaju i, primjerice, u interesu za pitanja ekologije, te donekle u načinu kontrole članova. U duhu šezdesetih nastojalo se reinterpretirati tradicionalna uvjerenja, posebice vjerska. To je utjecalo i na način konstrukcije „gurua,“ a očitivalo se i u milenarizmu nekih pokreta. Neki kultovi koristili su halucinogene droge tipične za šezdesete, kao što je LSD, za kontrolu članova ili kao način postizanja spoznaje.

Charles Manson i njegov pokret umnogome su produkt turbulentnih društvenih i duhovnih kretanja 1960-tih godina, obilježenih hipijevskim pokretom. Pomalo anarhično, slobodoumno hipijevsko okruženje zbog slabljenja mehanizma društvene kontrole radi nastojanja za izgradnjom novog društva stvorile su okolnosti u kojima su Manson i njemu slični mogli stvoriti svoje kultove i zajednice.

Međutim, nameće se zaključak da je kod Mansona samo forma hipijevska, budući da mu je ona omogućila da bez sankcija razvije svoje ideje, dok bit nije. To se najbolje očituje u sličnostima između Mansonova i Lymanmova pokreta, pri čemu Lyman zapravo odbacuje vrijednosti hipijevskog pokreta šezdesetih iz kojih je protekao, dok ih je Manson naoko prihvatio. Manson se služio jezikom „djece cvijeća,“ no, navodnim riječima jednog njegovog sljedbenika: „Hipijevska furka bila je ljubav. Charliejeva furka bila je smrt.“ Ubojstva Tate-LaBianca zadala su smrtni udarac hipijevskom pokretu, jer su dala argumente onima koji su ga odbacivali, a istovremeno, donijela Charlieju podršku upravo hipija (jer je „freak like us“)⁶⁶ i time mu paradoksalno osigurala popularnost desetljećima kasnije, okrunivši ga, posve neopravdano, kao nepravedno osuđenog borca protiv establišmenta.

KORIŠTENA LITERATURA:

KNJIGE I ČLANCI:

Brown, Joe David, ur. *The Hippies*. New York: Time Inc., 1967.

Felton, David. *The Lyman Family's Holy Siege of America*.
www.trussel.com/lyman/melmind.htm, 2.7.2008

Furchgott, Eve. *What happened to Kerista?*
www.mithrilstar.org/imladris/kerista.htm, 3.7.2008.

Furchgott, Eve. *Eve says Hi and writes about her conversion to monogamy! 12/04/04*.
www.kerista.com/speak/eve/eve0.html, 3.7.2008.

Grim, Ryan. *Who Are These People?*
www.washingtoncitypaper.com/cover/2005/cover1104.html, 1. 7. 2008.

Hertz, Ellen. *Mel & Charlie's Women-The Souring of Street Life (1972)*.
www.trussel.com/lyman/women.htm, 1.7.2008.

Kurlansky, Mark. *1968.-godina koja je uzdrmala svijet*. Preveo Damir Biličić. Zagreb: Naklada Ljevak, 2007.

Miller, Timothy. *The Hippie Communes: Hippies and Beyond*. Syracuse – New York: Syracuse University Press, 1999.
www.amazon.com/gp/reader/081560601X/ref=sib_dp_pt#reader-link, 20.6.2008.

Nevitz, Annalee. *Test-tube Babies: Keristan Ambiguous Utopia*.
www.othermag.org/content/kerista.php, 3.7.2008.

Turner, Guinevere. *The Guin Turner Story: In Her Own Words*.
www.trussel.com/lyman/guin1.htm, 4.7.2008.

Watson, Charles. *Will you die for me?*
www.aboundinglove.org/sensational, 20.6.06. 2008.

Yablonsky, Lewis. *The Hippie Trip*. New York: Pegasus, 1969.

FILMOVI:

A&E Biography-Charles Manson-Part 1,
www.youtube.com/watch?v=bU3jwdUFqWA, 15.6.2008.

A&E Biography-Charles Manson-Part 2,
www.youtube.com/watch?v=_HIC4LYb1BS, 15.6.2008.

A&E Biography-Charles Manson-Part 3,
www.youtube.com/watch?v=7aIU02oq8B4, 15.6.2008.

Charles Manson 1973 Documentary – The Family Children,
www.youtube.com/watch?v=wIWnto2Dd8A, 15.6.2008.

INTERNET IZVORI:

www.charliemanson.com

www.en.wikipedia.org/wiki/Mel_Lyman

www.cielodrive.com

www.xfamily.org

www.en.wikipedia.org/wiki/The_Children_of_God

www.thefamily.org

Charles Manson and the Cults Springing from the Hippie Movement

SUMMARY

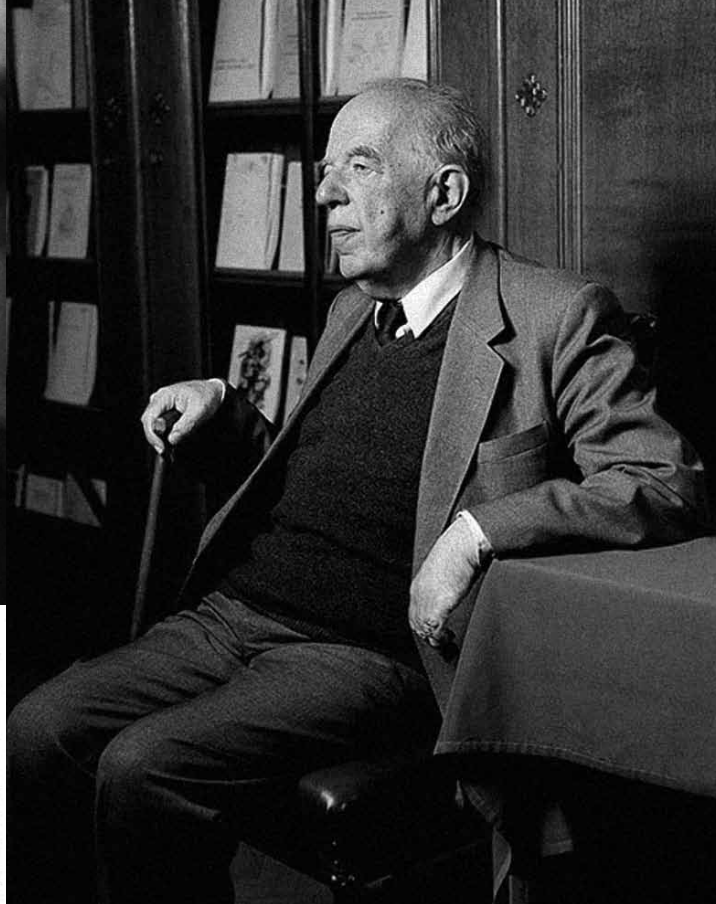
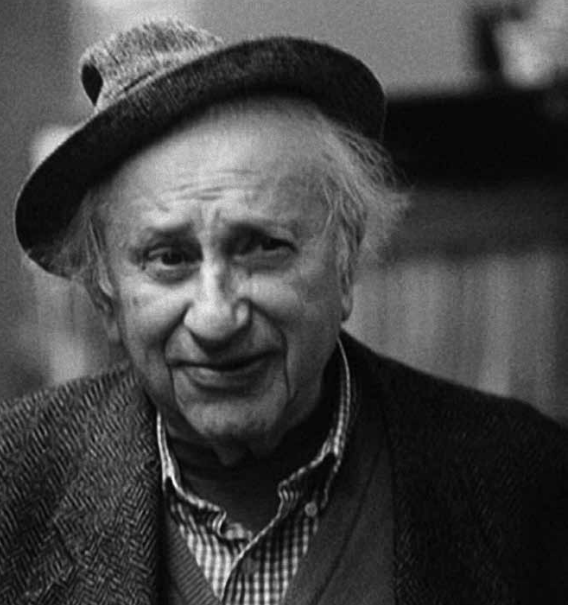
The hippie-movement was marked by the desire to create a radically new society, most notably within hippie communes. This included the redefinition of religion, particularly Christianity, in accordance with the new attitudes of the time, especially those concerning sex. Such attempts provided fertile ground for the development of cults, some of which were the result of a direct transformation of a hippie commune into a cult. The most notorious example of this kind is Charles Manson and The Manson Family. This paper situates Charles Manson in the context of the hippie-movement, comparing his cult to several communes and cults formed in the late 1960s, concerning their attitudes towards sexuality, family, women, the use of drugs and the role of the leader (guru) within the community. It compares the communes Kerista and Zendik (the latter as an instance of a transitional phase between a commune and a cult) with such cults as David Berg's The Children of God and Mel Lyman's Family, as well as The Manson Family, in order to describe the ways in which they adhere to or deviate from the ideals of the hippie-movement. Finally, a short overview is given of the development of these movements since the 1960s, again with an emphasis on Charles Manson and the ways in which he has transformed his public image in an attempt to gain public support.

BILJEŠKE STR. 148-158

- 1| Timothy Miller, *The Hippie Communes. Hippies and Beyond* (Syracuse, New York: Syracuse University Press, 1999); na: Amazon Online Reader, www.amazon.com/gp/reader/081560601X/ref=sib_dp_pt#reader-link.
- 2| Vidi: Joe David Brown, ur., *The Hippies* (New York: Time Inc., 1967.), 219.
- 3| Philip Mandelkorn, „The Flower Children,“ u: *The Hippies*, ur. Joe David Brown (New York: Time Inc., 1967.), 7.
- 4| Lewis Yablonsky, *The Hippie Trip* (New York: Pegasus, 1968.), 22.
- 5| Članovi Keriste skovali su i koristili raniji, uži izraz *polyfidelity*, koji se odnosi na grupne brakove. Vidi: <http://www.kerista.com/>.
- 6| Pravim imenom Lawrence E. Wulfing (1920.-1999.). Riječ *zendik* istočnjačkog je porijekla i znači „nevjernik“ ili „heretik“, tj. označava osobu koja se bavi heretičkim magijskim praksama, odbacujući objavljene religije. Vidi: www.thefreedictionary.com/zendik.
- 7| Vidi: www.en.wikipedia.org/wiki/The_Children_of_God. Seksualna aktivnost djece poticala se još u nekim hipikomunama šezdesetih. Vidi: Joe David Brown, ur., *The Hippies* (New York: Time Inc., 1967.).
- 8| Poznat je po tome što je nastupom smirio strasti na festivalu u Newportu 1965., kada se Dylan okrenuo električnom zvuku.
- 9| www.en.wikipedia.org/wiki/Mel_Lyman.
- 10| www.charliemanson.com/time-line-1960-1968.htm.
- 11| A&E Biography-Charles Manson-Part 1, www.youtube.com/watch?v=bU3jwdUfQWA.
- 12| Joe David Brown, ur., *The Hippies* (New York: Time Inc., 1967.), 29.
- 13| A&E Biography-Charles Manson-Part 2. Na: www.youtube.com/watch?v=_H1c4LYb1BS.
- 14| A&E Biography-Charles Manson-Part 2. Na: www.youtube.com/watch?v=_H1c4LYb1BS.
- 15| A&E Biography-Charles Manson-Part 2. Na: www.youtube.com/watch?v=_H1c4LYb1BS.
- 16| A&E Biography-Charles Manson-Part 2. Na: www.youtube.com/watch?v=_H1c4LYb1BS i www.cielodrive.com/master.html? i www.cielodrive.com/family/good/.
- 17| Lewis Yablonsky, *The Hippie Trip* (New York: Pegasus, 1968.), 343.
- 18| www.cielodrive.com/.
- 19| Lewis Yablonsky, *The Hippie Trip* (New York: Pegasus, 1968.), 23.
- 20| Ellen Herst, *Mel & Charlie's Women-The Souring of Street Life (1972.)*. Na: www.trussel.com/lyman/women.htm.
- 21| Charles Manson's Testimony – November 19, 1970. Na: www.charliemanson.com/documents/testimony-manson-2.htm.
- 22| *The Family's History*. Na: www.thefamily.org/about/history.php.
- 23| A&E Biography-Charles Manson-Part 2. Na: www.youtube.com/watch?v=_H1c4LYb1BS, 3:20-3:32.
- 24| Na rekonstrukciju obiteljskih odnosa upućuju i sama imena grupa/kultova: Bergov je kult postao poznat kao *The Family International*, Mansonova grupa kao *The Manson Family*, zajednicu s Fort Hilla nazivali su *The Lyman Family* dok ih nisu počele smetati paralele s Mansonima, dok članovi Zendika ponekad koriste ime komune umjesto prezimena, što je i inače bila raširena praksa u hipijevskim komunama.
- 25| www.kerista.com/kerista.html.
- 26| Ryan Grim, „Who Are These People?“ U: *Washington City Paper*, 4.-10. rujna 2005. Na: www.washingtoncitypaper.com/cover/2005/cover1104.html.
- 27| Lois Dickert Armstrong, „Christ Was A Very Groovy Cat,“ u: *The Hippies*, ur. Joe David Brown (New York: Time Inc., 1967.), 50.

- 28| Annalee Nevitz, *Test-tube Lovers-Kerista's Ambiguous Utopia*. Na: www.othermag.org/content/kerista.php.
- 29| www.xfamily.org/index.php/Karen_Zerby#Abuse_documented_in_the_Story_of_Davidito.
- 30| www.xfamily.org/index.php/Ricky_Rodriguez.
- 31| David Felton, *The Lyman Family's Holy Siege of America*. Na: www.trussel.com/lyman/melmind3.htm.
- 32| Lewis Yablonsky, *The Hippie Trip* (New York: Pegasus, 1968.), 24.
- 33| Guinevere Turner, *The Guin Turner Story: In Her Own Words*. Na: www.trussel.com/lyman/guin1.htm; David Felton, *The Lyman Family's Holy Siege of America* na: www.trussel.com/lyman/melmind3.htm.
- 34| Charles Manson 1973 Documentary: The Family Children na: www.youtube.com/watch?v=wlWnto2Dd8A.
- 35| Charles Watson, *Will you die for me?* Na: www.aboundinglove.org/sensational/wydfm.
- 36| A&E Biography-Charles Manson-Part 3. Na: www.youtube.com/watch?v=7a1U02oq8B4.
- 37| Charles Manson 1973 Documentary: The Family Children na: www.youtube.com/watch?v=wlWnto2Dd8A.
- 38| Lewis Yablonsky, *The Hippie Trip* (New York: Pegasus, 1968.), 20.
- 39| Lewis Yablonsky, *The Hippie Trip* (New York: Pegasus, 1968.), 20.
- 40| Lewis Yablonsky, *The Hippie Trip* (New York: Pegasus, 1968.), 115.
- 41| A&E Biography-Charles Manson-Part 3. Na: www.youtube.com/watch?v=7a1U02oq8B4.
- 42| A&E Biography-Charles Manson-Part 3. Na: www.youtube.com/watch?v=7a1U02oq8B4.
- 43| A&E Biography-Charles Manson-Part 3. Na: www.youtube.com/watch?v=7a1U02oq8B4.
- 44| Charles Watson, *Will you die for me?* Na: www.aboundinglove.org/sensational/wydfm.
- 45| Ryan Grim, *Who Are These People?* Na: www.washington-citypaper.com/cover/2005/cover1104.html i www.kerista.com/timeline.html.
- 46| www.xfamily.org/index.php/Karen_Zerby, www.xfamily.org/index.php/Steven_Douglas_Kelly i www.xfamily.org/index.php/David_Berg.
- 47| www.en.wikipedia.org/wiki/Mel_Lyman.
- 48| www.trussel.com/lyman/melmind3.htm.
- 49| www.trussel.com/lyman/melmind3.htm.
- 50| Ryan Grim, *Who Are These People?* Na: www.washington-citypaper.com/cover/2005/cover1104.html.
- 51| Lois Dickert Armstrong, „Christ Was A Very Groovy Cat,” u: *The Hippies*, ur., Joe David Brown (New York: Time Inc., 1967.), 51.
- 52| Annalee Nevitz, *Test-tube Lovers-Keristas Ambiguous Utopia*. Na: www.othermag.org/content/kerista.php.
- 53| Vidi: Mark Kurlansky, *1968.-godina koja je uzdrmla svijet* (Zagreb: Naklada Ljevak, 2007).
- 54| Phillip Mandelkorn, „Evolution of the Hippie,” u: *The Hippies*, ur., Joe David Brown (New York: Time Inc., 1967), 23.
- 55| O Mansonovom Helter Skelteru i vezi s Beatlesima vidi: www.cielodrive.com/master.html?i www.cielodrive.com/family/good/.
- 56| www.en.wikipedia.org/wiki/Mel_Lyman.
- 57| David Felton, *The Lyman Family's Holy Siege of America*. Na: www.trussel.com/lyman/melmind2.htm.
- 58| David Felton, *The Lyman Family's Holy Siege of America*. Na: www.trussel.com/lyman/melmind7.htm.
- 59| www.charliemanson.com/documents/testimony-manson-2.htm i Charles Watson, *Will you die for me?* na: www.aboundinglove.org/sensational/wydfm.
- 60| David Felton, *The Lyman Family's Holy Siege of America* na: www.trussel.com/lyman/melmind7.htm.
- 61| www.charliemanson.com/timeline-1960-1968.htm.
- 62| Ellen Herst, *Mel & Charlie's Women-The Souring of Street Life (1972.)* na: www.trussel.com/lyman/women.htm.
- 63| Charles Watson, *Will you die for me?* na: www.aboundinglove.org/sensational/wydfm.
- 64| Eve Furchgott, *What happened to Kerista?* na: www.mithrilstar.org/impladris/kerista.htm.
- 65| *Eve says Hi and writes about her conversion to monogamy! 12/04/04.* Na: www.kerista.com/speak/eve/eveo.html.
- 66| Ellen Herst. *Mel & Charlie's Women-The Souring of Street Life (1972.)*. Na: www.trussel.com/lyman/women.htm.

Pro Tempore

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI BROJ 6/7 2009.

Pro Tempore

Časopis studenata povijesti
godina VI, broj 6/7, 2009.

Glavna i odgovorna urednica

Nikolina Sarić

Uredništvo

Tomislav Bradolica, Vanja Dolenc,
Nikolina Sarić, Filip Šimetin Šegvić,
Andreja Talan

Urednik pripravnika

Stefan Treskanica

Redakcija

Tomislav Bradolica, Vanja Dolenc,
Nikolina Sarić, Filip Šimetin Šegvić,
Andreja Talan, Stefan Treskanica

Recenzenti

dr. sc. Damir Agičić
dr. sc. Zrinka Blažević
dr. sc. Jasna Galjer
Tomislav Galović, prof.
dr. sc. Ivo Goldstein
mr. sc. Hrvoje Klasić
dr. sc. Petar Korunić
dr. sc. Bruna Kuntić-Makvić
dr. sc. Mirjana Matijević-Sokol
dr. sc. Zrinka Nikolić Jakus
dr. sc. Drago Roksandić

Lektura i korektura

Vedrana Janković
Marko Pojatina
Zoran Priselac

Dizajn i priprema za tisak

Tomislav Vlainić
Lada Vlainić

Prijevod sažetaka na engleski jezik

Tomislav Brandolica
Marko Lovrić
Marija Marčetić

Prijevod sažetaka na njemački jezik

Azra Plićanić-Mesić, prof.
Filip Šimetin Šegvić

Prijevod sažetaka na francuski jezik

doc. dr. sc. Zvezdana
Sikirić-Assouline
Zrinka Miladin

Izdavač

ISHA Zagreb
– Klub studenata povijesti

Tisak

Kerschhoffset

Naklada

Tiskano u 300 primjeraka

ISSN: 1334-8302

Tvrđnje i mišljenja u objavljenim
radovima izražavaju isključivo
stavove autora i ne predstavljaju
nužno stavove i mišljenja uredništva
i izdavača. Izdanje časopisa ostvareno
je uz novčanu potporu Filozofskog
fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.
Cijena časopisa iznosi 7,00 kn.

Adresa uredništva:

ISHA Zagreb
– Klub studenata povijesti
(za: Redakcija „Pro tempore”),
Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu,
Ivana Lučića 3,
10000 Zagreb

E-mail:

pt.redakcija@gmail.com
nikolina.sar@gmail.com

